

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ БОРОТЬБИ З НАРКОЗЛОЧИННІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITIES OF DRUG CRIME FIGHTING UNITS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Буковський Ю.Д., аспірант наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Навчально-науковий інститут № 1 Національної академії внутрішніх справ

У статті вказується про напрями використання сучасних інформаційних технологій у протидії незаконному обігу наркотиків Департаментом боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України, а також проблемами правового та організаційного характеру, які виникають у зв'язку з цим. Акцентується увага на необхідності нормативно-правового врегулювання застосування окремих сфер сучасних інформаційних технологій у діяльності Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України, зокрема, застосування результатів кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному провадженні, можливостей блокування нейму (облікового запису), а також впровадження права оперативних підрозділів на створення і використання анонімних акантів, облікових записів, Інтернет-сторінок, веб-ресурсів тощо з метою запобігання та виявлення кримінальних правопорушень. Визначаються шляхи вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України, серед яких автор відмічає необхідність більш ширшого застосування інформаційних платформ інтелектуального аналізу даних для кримінального аналізу на базі програмного продукту від компанії IBM Security i2 Analyst's Notebook, пошукових програмних продуктів, які розроблено Управлінням з наркотиків і злочинності Організації Об'єднаних Націй (goAML, goCASE, goTRACE), а також Інтелектуальну систему кримінального аналізу у режимі реального часу» (R.I.C.A.S.). Визначаючи перспективні напрями застосування вказаних вище інформаційних систем у протидії незаконному обігу наркотиків одночасно вказуються на недоліки, які характерні для R.I.C.A.S. та Security i2 Analyst's Notebook. Акцентується увага на необхідності запровадження у практичну діяльність Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України програмних продуктів, розроблених на базі мови програмування, на кшталт Python, що надає можливість для вирішення специфічних завдань запобіжної та оперативно-розшукової діяльності під час аналізу великого масиву даних, здійснення веб-скрапінгу (або парсинг), а також автоматичного завантаження визначеної інформації з веб-сайтів (Facebook, Twitter, Reddit тощо) у зручних форматах. Одночасно підкреслюється важливість впровадження технологій штучного інтелекту, різноманітних чат-ботів у протидії незаконному збуті наркотиків.

Ключові слова: інформаційні технології, незаконний обіг наркотиків, мережа Інтернет, оперативний підрозділ, законодавство, програмні продукти.

The article indicates the directions of using modern information technologies in combating illegal drug trafficking by the Department of Combating Narcotic Crime of the National Police of Ukraine, as well as the legal and organizational problems that arise in connection with this. Attention is focused on the need for regulatory and legal regulation of the use of certain areas of modern information technologies in the activities of the Department of Combating Narcotic Crime of the National Police of Ukraine, in particular, the use of the results of criminal analysis in investigative activities and criminal proceedings, the possibility to block a name (an account), as well as the implementation the right of operational units to create and use anonymous accounts, Internet pages, web resources, etc., for the purpose of preventing and detecting criminal offenses. Ways of improving the information and analytical support of the Department of Combating Narcotic Crime of the National Police of Ukraine are determined, among which the author notes the need for a wider use of information platforms of intelligent data analysis for criminal analysis based on the software product from the company IBM Security i2 Analyst's Notebook, search software products developed by the United Nations Office on Drugs and Crime (goAML, goCASE, goTRACE), as well as the Real-Time Intelligent Criminal Analysis System (R.I.C.A.S.). Determining the prospective directions of application of the above-mentioned information systems in combating illegal drug trafficking, the shortcomings characteristic of R.I.C.A.S. and Security i2 Analyst's Notebook are pointed out at the same time. Attention is focused on the need to introduce into the practical activities of the Department of Combating Narcotic Crime of the National Police of Ukraine the software products developed on the basis of a programming language, such as Python, which provides an opportunity to solve specific tasks of preventive and investigative activities during the analysis of a large array of data, the implementation of web-scraping (or parsing), as well as automatically downloading certain information from websites (Facebook, Twitter, Reddit, etc.) in convenient formats. At the same time, the importance of the implementation of artificial intelligence technologies and various chat-bots in combating the illegal supply of drugs is emphasized.

Key words: information technologies, illegal drug trafficking, the Internet, operational division, legislation, software products.

В сучасних умовах динамізм розвитку інформаційних технологій одночасно супроводжується використанням надбання передових розробок науки правоохоронними органами, зокрема щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів (далі – наркотиків). З іншого боку, злочинні угруповання, які причетні до незаконного обігу наркотиків, також активно приймають на озброєння сучасні досягнення людства з метою маскування своєї протиправної діяльності, та перенесли значну свою частку укладання протиправних угод з купівлі/продажу наркотиків та їх оплати, рекламу заборонених наркотиків й низку інших протиправних діянь в мережу Інтернет.

За таких умов першочергового значення в діяльності Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України (далі – ДБН НПУ) набуває вжиття додаткових правових та організаційних заходів із впровадження інформаційно-аналітичного забезпечення з метою реагування на нові виклики, пов'язані із запровадження

новітніх інформаційних технологій, широке використання комп'ютерних мереж, удосконалення проведення кримінального аналізу отриманої інформації та вироблення на його основі відповідних управлінських рішень, спрямованих на покращення здійснення пошукових, оперативно-розшукових, запобіжних та інших заходів.

Вказане вимагає здійснення дослідження стану інформаційно-аналітичної діяльності ДБН НПУ з метою виявлення недоліків правового та організаційного характеру з подальшим виробленням пропозицій, спрямованих на удосконалення процесу збору, систематизації та використання інформації з метою протидії незаконному обігу наркотиків.

Відмітимо, що проблематика інформаційно-аналітичної діяльності підрозділів поліції, та міліції у минулому, завжди було предметом дослідження значної кількості науковців, серед яких необхідно вказати праці С. В. Албула, О. М. Бандурки, М. С. Вергузаєва, В. П. Євтушка, А. Е. Жалинський, В. Ю. Журавльова, В. П. Заха-

рова, І. П. Козаченка, М. В. Костицький, А. В. Мовчана, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, І. Н. Паріна, С. С. Сочинського, О. М. Стрільціва, О. С. Тарасенка, І. Р. Шинкаренка, В. Г. Хахановського та інших. Майже всі науковці одноголосно стверджували, що на сучасному етапі підвищення ефективності роботи підрозділів та територіальних органів поліції неможливе без удосконалення його інформаційно-аналітичної діяльності. Поряд з цим дослідження стану інформаційно-аналітичної діяльності ДБН НПУ не набуло поширеного дослідження, що обумовлює актуальність вказаної статті.

Метою статті є визначення проблем правового та організаційного характеру, які виникають під час інформаційно-аналітичної діяльності ДБН НПУ тау зв'язку із запровадженням нових інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Правовою основою інформаційно-аналітичної діяльності ДБН НПУ є система законодавчих актів, які визначають допустимість цієї роботи, а також підзаконних нормативних актів і правил, які регламентують її порядок і умови. Відмітимо, що відповідно до положень статті 25 Закону України «Про Національну поліцію» [1] поліція, відповідно і ДБН НПУ, в рамках інформаційно-аналітичної діяльності має наступні повноваження:

1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

Також положення частини 3 цієї статті [1] надають можливість ДБН НПУ створювати власні реєстри та бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності цього підрозділу, а також бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону, та інформаційно-аналітичні системи (у тому числі міжвідомчі), необхідні для виконання покладених на цей підрозділ повноважень.

У свою чергу стаття 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2] надає ДБН НПУ, як оперативному підрозділу НПУ, право створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи.

Серед основних функцій ДБН НПУ, пов'язаних з інформаційно-аналітичною діяльністю та визначених у Положенні про Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України, затвердженого наказом Національної поліції України від 18 червня 2020 р. № 474 [3], є: здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення керівництва МВС, Національної поліції України та органів державної влади про стан вирішення питань, що належать до компетенції вказаного Департаменту; здійснює моніторинг засобів масової інформації, мережі Інтернет з метою виявлення публікацій про факти незаконного розповсюдження наркотиків на території держави, уживає заходів щодо припинення таких фактів, викриття осіб, які причетні до вказаної діяльності, та притягнення їх до відповідальності; формує в межах інформаційно-аналітичної діяльності баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, користування базами (банками) даних МВС та інших державних органів, здійснення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи, а також оброблення персональних даних у межах повноважень, передбачених законом.

У своїй діяльності ДБН НПУ використовує функціональні підсистеми та інформаційні ресурси єдиної інформаційної системи МВС України [4], серед яких можна

відмітити: бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; Інтегровану інформаційно-пошукову систему МВС України «АРМОР» [5]; автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС, яка містить інформацію, що утворюється в процесі оперативно-розшукової діяльності та діяльності з проведення кримінального аналізу Національної поліції України [6], інші інформаційні системи, які створені та функціонують в МВС України.

Важливим для запобігання та протидії незаконному обігу наркотиків є необхідність використання програмного забезпечення та інформаційних платформ інтелектуального аналізу даних для кримінального аналізу, серед яких необхідно відмітити Інтелектуальної системи кримінального аналізу у режимі реального часу» (далі – R.I.C.A.S.) [7] та програмний продукт від компанії IBM Security i2 Analyst's Notebook [8], які надають можливість візуального аналізу інформації та допомагає перетворити дані в осмислену (графічну) інформацію. Враховуючи можливості R.I.C.A.S. та Security i2 Analyst's Notebook, власний практичний досвід застосування вказаних програмних продуктів під час роботи у ДБН НПУ, приймаючи до уваги результати дослідження О. С. Кіревича [9, С. 70], О. С. Тарасенка [10], В. І. Школьнікова, О.В. Корнейка, С. В. Тіхонова, Р. В. Білоуса, Д. М. Круглого, Д. І. Овсянюка [11], І. А. Федчака [12] та інших практиків й науковців, надало можливість визначити напрями використання R.I.C.A.S. та Security i2 Analyst's Notebook у аналітичній діяльності під час запобігання і протидії незаконному обігу наркотиків, зокрема:

– здійснення пошуку та аналіз інформації у базах даних, які формуються в ДБН НПУ;

– дослідження протиправної діяльності осіб, які причетні до незаконного обігу наркотиків;

– аналіз діяльності організованої групи (злочинної організації), які діють в сфері незаконного обігу наркотиків, впорядкування наявної інформації щодо відомих (або гіпотетичних) організованих груп з метою встановлення їх структури, сфери впливу й ролі кожного члена цих груп та інших осіб, пов'язаних з ними;

– визначити ймовірну роль (за телефонним трафіком, банківським переказом, місцезнаходженням тощо) певних осіб у незаконному обігу наркотиків;

– встановлення зв'язків (контактів) осіб, протиправна діяльність яких документується, з іншими особами;

– встановлення місць імовірного проживання осіб, які причетні до незаконного обігу наркотиків, а також їх спільних контактів;

– визначення маршрутів постачання наркотиків та встановлення осіб, які можуть бути задіяні до таких протиправних операцій;

– встановлення інших телефонних трубок і карток, що використовуються особами, причетних до незаконного обігу наркотиків, та особливостей їх використання;

– визначення нових об'єктів, які доцільно взяти до уваги при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, тощо;

– збір інформації, яка становить оперативний інтерес, щодо осіб, які причетні до незаконного обігу наркотиків;

– аналіз ефективності застосування заходів під час запобігання та протидії незаконному обігу наркотиків.

Разом з тим програмний продукт Security i2 Analyst's Notebook наділений низкою недоліків, серед яких необхідно відмітити обмеження щодо об'єму інформації, яка обробляється та аналізується, і практично неможливо автоматизовано отримувати інформацію, що міститься в мережі Інтернет.

Розвиток мережі Інтернет спонукає запровадити у правоохоронку діяльність й інших пошукових та аналітичних систем, які також дозволяють більш ефективно проводити

пошук в мережі інформації про протиправну діяльність осіб, причетних до незаконного обігу наркотиків, наприклад за своїми функціями подібні або краще за пошукові програмні продукти, які розроблено Управлінням з наркотиків і злочинності Організації Об'єднаних Націй, – goAML, goCASE, goTRACE тощо [13, С. 200–230].

Важливим напрямком інформаційно-аналітичної діяльності підрозділів ДБН НПУ є запровадження у практичну діяльність програмних продуктів, розроблених на базі мови програмування, на кшталт Python, що надає можливість для вирішення специфічних завдань запобіжної та оперативно-розшукової діяльності під час аналізу великого масиву даних, здійснення веб-скрапінгу (або парсинг), а також автоматичного завантаження визначеної інформації з веб-сайтів (Facebook, Twitter, Reddit тощо) у зручних форматах [14, С. 5–6].

Перш за все такі програмні продукти на базі Python повинні розроблятися з метою:

- проведення кримінального аналізу телефонного трафіку осіб, які причетні до незаконного обігу наркотиків;
- здійснення аналізу певних сторінок соціальних мереж, які використовуються з метою розповсюдження протиправного контенту або незаконного збуту наркотиків;
- збір та аналіз даних з відкритих джерел інформації про протиправну діяльність фізичних та юридичних осіб, причетних до незаконного обігу наркотиків;
- аналіз використання банківських рахунків особами, які причетні до розповсюдження наркотиків;
- обробка та аналіз інформації з інформаційно-аналітичного комплексу «Безпечне місто».

На жаль, слід відмітити недосконалість статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2], яка не надає права оперативним підрозділам проводити аналітичну розвідку для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. На наше переконання, саме відсутність такої норми може викликати проблеми при оцінці судом результатів кримінального аналізу. Окрім цього у ст. 99 Кримінального процесуального кодексу України [15] зазначається, що «матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази». При цьому в Кримінального процесуального кодексу України відсутні норми, які надають можливість слідчому надавати письмові доручення працівнику оперативного підрозділу на здійснення аналітичної діяльності.

Важливим напрямом діяльності ДБН НПУ є протидія розповсюдженню наркотиків, що здійснюється з використанням мережі Інтернет. Разом з тим на сьогодні вказана діяльність обмежена, у зв'язку з нормативно-правовим неурегульованістю порядку здійснення оперативними підрозділами поліції блокування нейму (облікового запису), видалення чи унеможливлення доступу до протиправного контенту, навіть у тих випадках, якщо такі дії здійснюються у соціальних мережах відповідно до правил, які встановлені в таких мережах [16]. Так, у законах України «Про Національну поліцію» [1], «Про оперативно-розшукову діяльність» [2], Кримінальному процесуальному кодексу України [15] відсутні положення щодо надання прав оперативним підрозділам поліції здійснювати заходи з блокування нейму (облікового запису), видалення чи унеможливлення доступу користувача до протиправного контенту, а також права на створення і використання анонімних акантів, облікових записів, Інтернет-сторінок, веб-ресурсів тощо з метою запобігання та виявлення кримінальних правопорушень в сфері обігу наркотиків. Тому погоджуємося з пропозицією О. С. Тарасенко [10], який обґрунтовує необхідність закріплення у чинному законо-

давстві нового оперативно-розшукового заходу та негласної слідчої (розшукової) дії – комп'ютерне втручання.

Також напрямком вдосконалення інформаційно-аналітичної діяльності ДБН НПУ є використання в оперативно-розшуковій діяльності та досудовому розслідуванні технологій великих даних, що на думку С. В. Пенькова, В. В. Шендрика [17], О. А. Федоренко, О. М. Стрільцова, О. С. Тарасенка [18] дозволяє вирішувати широкий спектр завдань: забезпечити пошук, збирання та систематизацію інформації щодо осіб, які можуть бути причетні до незаконного обігу наркотиків; фіксувати соціальну активність певної категорії осіб, виникнення та зміни їх мережевих зв'язків, аналізувати ступінь їх інтересів до конкретних тем в сфері незаконного обігу наркотиків, що обговорюються в місцях мережевого спілкування; відстежувати появу в мережі Інтернет інформації із характеристиками, що вказують на високу ймовірність підготовки або вчинення кримінальних правопорушень в сфері обігу наркотиків, із наступним реагування на таку інформацію; виявляти угруповання кримінальної спрямованості в сфері обігу наркотиків, визначати їх спеціалізацію, ступінь організованості, розподіл ролей, характер неочевидних зв'язків між фігурантами та їх причетність до тих чи інших подій; будувати «поведінкові профілі» для осіб, які вчиняють злочини певних видів, і формувати на цій основі поведінкові гіпотези; покращувати планування оперативно-розшукових дій за допомогою обліку складної сукупності численних факторів, що впливають на розвиток конкретної оперативно-тактичної ситуації; визначати оптимальні варіанти ефективного управління впливу на виявлені в соціальних мережах спільноти і групи кримінальної спрямованості на основі моделювання характеристик таких груп; формувати комплекс методичних рекомендацій на основі аналізу інформаційного масиву великих даних всіх оперативно-розшукових ситуацій і варіантів їх розвитку [17, С. 83–84].

Як неодноразово вказувалося вище, у більшості випадків пошукова та аналітична робота працівників ДБН НПУ пов'язана з виявленням обігу протиправного контенту в мережі Інтернет, разом з тим важливим постає питання щодо необхідності протидії так званим «закладникам», які здійснюють збут наркотиків у шляхом розміщення великої кількості заздалегідь упакованих та готових до вживання наркотиків у різних місцях. І в цьому аспекті постає необхідність запровадження у практичну діяльність ДБН НПУ технологій штучного інтелекту, можливість здійснення аналізу значних масивів даних за рахунок інтелектуальних інтерфейсів – здатність технологій штучного інтелекту виявляти за поведінковими ознаками осіб, причетних до розповсюдження наркотиків.

Поряд з цим, можливість отримувати та аналізувати інформацію в режимі реального часу, починаючи від камер відеоспостереження надає значну кількість переваг у запобіганні та протидії незаконному обігу наркотиків, до яких можна віднести: можливість сканувати номерні знаки на автомобілях, які належать особам, причетним до незаконного обігу наркотиків; здійснювати розпізнавання обличчя для пошуку потенційних наркозбувальників; виявляти підозрілі дії осіб, які розповсюджують наркотики; здійснення аналітики поведінки особи, яка може бути причетна до розповсюдження наркотиків, здійснювати пошукові заходи у громадських місцях щодо осіб, які причетні до вчинення кримінальних правопорушень обігом наркотиків тощо [18].

Перспективним напрямком у протидії вуличному розповсюдженню наркотиків є використання розробленого фахівцями Харківського національного університету внутрішніх справ чат-боту «СтопНаркотик», а також інших аналогічних чат-ботів, наприклад, «StopDrugs0472», за допомогою яких здійснюється блокування у месенджері Telegram облікових записів, через які здійснюється неза-

конний збут наркотиків [19]. Так, з моменту презентації чат-боту «СтопНаркотик», з 19 вересня 2019 р. по березень 2021 р. користувачі надіслали на перевірку: 4769 зображень; 7318 адрес у Telegram; 1600 адрес вебсайтів. Наразі за допомогою громадян було заблоковано 214 адрес у Telegram, що використовувалися зловмисниками для незаконного розповсюдження наркотиків [20].

Висновки. Здійснюючи аналіз інформаційно-аналітичної діяльності ДБН НПУ можна зазначити, що вона посідає важливе місце та є комплексом організаційних правових і технологічних засобів, які забезпечують процес збирання, отримання, обробку, поширення, аналізу та використання інформаційних ресурсів, необхідних для виконання визначених законодавством завдань та функцій цього підрозділу.

Разом з тим на сьогодні існують ще деякі проблеми правового характеру, які не у повній мірі надають можливість використовувати сучасні досягнення інформаційних технологій у протидії незаконному обігу наркотиків. Так, у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» відсутні норми, які надають права оперативним підрозділам проводити аналітичну розвідку для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. Окрім того, положення законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальному процесуальному кодексу України відсутні повноваження та права поліції, спрямовані на блокування нейму (облікового запису), а також права на створення і використання анонімних акантів, облікових записів, Інтернет-сторінок, веб-ресурсів тощо з метою запобігання та виявлення кримінальних правопорушень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
3. Про затвердження Положення про Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 18 червня 2020 р. № 474.
4. Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14 лист. 2018 р. № 1024 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-%D0%BF#Text/>
5. Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 12 жовт. 2009 р. № 436.
6. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20 жовт. 2017 р. № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1433-17#Text/>.
7. Інтелектуальні система кримінального аналізу у режимі реального часу (R.I.C.A.S.). URL: <https://ricas.org/uk/>
8. IBM Security i2 Analyst's Notebook. URL: <https://www.ibm.com/ru-ru/products/i2-analysts-notebook/>
9. Кіревич О. С. Використання альтернативних аналітичних інструментів у кримінальному аналізі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : військові та технічні науки / за ред. Б. М. Олексієнка. Хмельницький, 2016. № 4 (70). С. 64–76.
10. Тарасенко О. С. Теорія та практика протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 426 с.
11. Школьніков В. І. Обробка та аналіз за допомогою MS Excel та IBM i2 Analyst's Notebook інформації щодо одночасного перетину кордону декількома особами: практич. посібн. / О. В. Корнейка. Київ : Вид-во Нац. акад. внутр. справ, 2020. 144 с.
12. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навч. посіб. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 288 с.
13. Європейський досвід протидії корупції: теорія та практика: аналіт. огляд / Кржечковський І., Тацієнко В. В., Чернявський С. С. та ін. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.В. Чернея. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 236 с.
14. Здобуття доказової інформації в мережі Інтернет із використанням можливостей мови програмування Python: метод. рек. / В. І. Школьніков, Ю. Ю. Орлов, О. В. Корнейко, А. А. Вознюк. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 58 с.
15. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-V1. *Офіційний вісник України*. 2012. № 37. Ст. 1370.
16. Oleh Tarasenko, Oleksandr Striltsiv. The need for legal regulation of the introduction of computer intervention as a new investigative measure of operational units. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №7. С. 90–97. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.7.14>
17. Пеньков С. В., Шендрик В. В. Впровадження інтернет-технологій у діяльність Національної поліції України для отримання оперативно-розшукової інформації. *Право і безпека*. 2017. № 2 (65). С. 80–85. URL: http://pb.univd.edu.ua/?action=publications&pub_id=411139&mid=8&year=2017
18. Федоренко О. А., Стрільців О. М., Тарасенко О. С. Використання технологій штучного інтелекту у правоохоронній діяльності : аналіт. огляд. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 106 с.
19. СтопНаркотик | MRIYA. URL: <https://t.me/stopdrugsbot>
20. Чат-бот у Telegram допоміг заблокувати вже понад 300 «наркоадрес». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2857277-catbot-telegram-dopomig-za-blokuvati-vze-ponad-300-narkoadres.html>